

## *Månadsbrev till Ekumeniska komuniteten i Bjärka-Säby*

*Mars 2010*

Kära medvandrare i fastetiden,

Så har vi påbörjat vår vandring, fastans fyrtio dagar långa resa mot Påsken. Den period som i Kyrkan har många namn. Den "ljusa sorgens" och den "andliga vårens" tid. En omvändelsens och förnyelsens tid, som vill frigöra oss från allt det som fördunklar vår blick och hindrar oss att se vad vi äger i Kristus, vad som är dolt i vårt dop.

För många av oss är Stora Fastan innan Påsk en nyupptäckt, något vi inte har växt upp med i den kyrkliga tradition vi kommer från, men som vi kommit att värdesätta högt. Upptäckten av det heliga året, som länkar vår personliga historia med Kristi historia, kan bli en förälskelse som i djup mening gör vårt år till ett kristet år, vår tid till helig tid. Det är just detta som är meningen med Kyrkans år. Det handlar om mer än att bara högtidlighålla och minnas det som varit, mer än ett pedagogiskt upplägg för Kyrkans gudstjänster. Det heliga året är en *väg* som förenar oss med Kristus. En väg på vilken vi blir samtida med frälsningens stora händelser, där Kristi liv blir vårt liv. *Christianus alter Christus*, som man sa i fornkyrkan. Den kristne är en annan Kristus.

Årets heliga tider, och dit hör fastetiden, är en del av en ordning som växte fram under de första århundradena när de kristna ville fira sin gudstjänst i ljuset av frälsningshistoriens skeenden och mysterier. Som alltid är fallet med en yttre ordning blir den meningsfull först när vi förstår vad den är till för. Traditionen blir oss till liv om den öppnar oss för den Helige Andes livgivande kraft. I kyrkor där Fastan inför Påsken alltid haft en självklar plats, som i katolsk och ortodox tradition, kan man märka hur de andliga lärarna inte sällan påtalar för de troende att poängen med fastetiden inte är man under en period ålägger sig en viss återhållsamhet, enklare mat och dryck, färre nöjen och diverse andra restriktioner för att sedan efter fyrtio dagar kunna pusta ut och på nytt unna sig "livets goda". En sådan hållning riskerar att göra fastetiden till tom ritual. Om vi inte förstår Stora Fastans andliga innebörd blir all yttre återhållsamhet utan mening.

Fastan vill inte göra livet hårdare och besvärligare. Den vill göra hjärtat mjukare och varmare genom att dra in oss i en atmosfär som tinar upp det frusna och väcker liv i det slumrande. Poängen med Fastan är inte att den åstadkommer förmåga att avstå, utan att den återger oss förmågan till förundran. Meningen är inte att uthärda avhållsamhet, utan att utmana de onda krafter som ständigt gör intrång i våra hjärtan.

\*

När man beger sig ut på en resa behöver man veta vart man är på väg. På samma sätt med Fastans fyrtio dagar. Resans självklara mål är Påsken, i andlig mening ett liv genomlyst av Kristi uppståndelse.

Det är i sambandet mellan Fastan och Påsken som vi får hjälp att förstå den fastevandring vi har inlett. Ja, i detta samband framträder vår stora kristna kallelse: att "bli delaktiga av gudomlig natur". Vår fasta kan liknas vid Adams fasta i paradiset innan fallet.

Det var genom att bryta denna och äta av det träd han skulle ”fasta” från, som han drevs ut ur Eden. Omvänt är vår fasta vägen tillbaka till paradiset. Kyrkan är det nya Eden.

Vi är på väg mot Påsken, festernas fest under det heliga året, den högtid som allt det nya utgår från och där allt det gamla når sitt slut. Alla som någon gång deltagit i Påsknattens stora gudstjänst, hela årets brännpunkt och höjdpunkt i Kyrkan, där mörkret bokstavligen förvandlas till ljus och de oerhörda orden ljuder om att ”döden finns inte mer”, vet att Påsken är så mycket mer än en årlig högtid i almanackan. Kanske är det svårt att riktigt förstå det, att verkligen tro, innan man deltagit i Påsknattens liturgi.

Den natten firar vi början på ett nytt och evigt liv, ett liv som för tvåtusen år sedan uppfyllde graven, ja, hela dödsriket, med ett bländande ljus, och som nu har räckts åt var och en som tror. I dopet tog vi emot detta nya liv, den Helige Andes ofattbara gåva. I dopet dog vi med Kristus, begravdes med honom och uppstod för att dela hans eviga liv, säger aposteln. Dopet är mer än en bild av detta; det sker verkligen i vårt dop. Vi blir samtida med Kristus i hans död och uppståndelse, inte i historisk mening men i andlig. Dopet är vår personliga *Påsk*, vår *övergång* från död till liv, vilket är ordets innebörd, *Pascha*. På Påsknatten firar vi Kristi uppståndelse, inte bara som en händelse som har ägt rum för länge sedan, utan som dagligen pågår i våra liv. Ty i Guds rike existerar endast en tid: presens! Det som har skett, och det som kommer att ske, är helt och fullt närvarande i frälsningens *nu*. Liturgin, kyrkans gudstjänst, är den plats där allt detta blir som klarast: Evangeliernas händelser utspelas inför våra ögon på samma gång som vi är ögonvittnen till den värld som väntar på andra sidan Kristi återkomst – vi är redan där!

Det *nya livet* är en gåva som radikalt förändrar vår syn på allt i denna tillvaro – inklusive döden. Det vi är med om under Påsknatten är så omvälvande att vi därefter med visshet vågar säga: ”Döden finns inte mer”. Jo, döden härjar omkring oss, vi påminns ständigt om den, och en dag skall den komma och hämta oss. Men vår tro är att Kristus har nedgjort döden med sin död. På Golgata svalde Djävulen – dödens herre – en krok dold i Jesu kropp, säger Gregorios av Nyssa. Påsknatten förvandlade själva dödens natur och gjorde den till en övergång – en *påsk* – in i Guds eviga Rike. Tragediernas tragedi – döden – har genom Kristi uppståndelse en gång för alla vänts till den slutliga segern! Det är därför Kyrkan i öst sjunger i Påsknattens liturgi: *Med döden nedtrampade han döden, och åt dem som är i gravarna har han gett ett evigt liv!*

\*

Detta är Kyrkans tro, hennes fasta övertygelse, bekräftad och synliggjord genom alla hennes heliga och i den gudstjänst hon inte upphör att fira. Men hur är det med oss? I vilken utsträckning präglas våra liv av den tron? Lever vi som om det var sant? Måste vi inte erkänna att vi dagligen förråder vår tro snarare än låter den omskapa våra liv? Fastän vi i dopet har tagit emot det eviga livets gåva, lever vi alltför ofta som om Kristus inte alls har uppstått från de döda, som om Påskens händelser inte gör någon egentlig skillnad i vårt dagliga liv.

Vi är så upptagna av alla omsorger, så uppfyllda av bekymmer, så indragna i denna världen och dess väsen, att vi glömmet det fördolda liv med Kristus som vi redan lever hos Gud! Detta är den stora synden, alla synders synd, den djupa sorgen i Guds blick: att vi inte lever i harmoni med det nya liv som vi har tagit emot i dopet. Men den sorgen kan, när den slår ner i hjärtat, bli det styng som leder till omvändelse. Sorgen förvandlad till en ljus sorg, inte bitter gråt, gör Fastan till en andlig vartid!

\*

Det är mot denna bakgrund vi kan förstå vad Stora Fastan är. Varför den ges oss varje år, varför den är så lång som den är – och varför den är Påskens förutsättning. Fastan vill återge oss visionen av Guds rike, den vill låta oss känna smaken av det nya liv som vi så lätt förråder och förlorar. Den är en omvändelsens skola, en tid när vi manas att vända åter till Herren. I profeten Amos omskakande bok, som vi just nu läser, får folket en ofrivillig fasta, men inser inte hur den är en gåva från Herren för att de skall vända om. ”Det var jag som lät er gå med tomma magar i alla era städer och utan bröd överallt i landet. Dock vände ni inte åter till mig.” Deras bortvändhet från Gud har gått så djupt att ”fastan” inte har någon verkan. Hos Amos hör vi Herren sjunga fastetidens sorgesång: ”Hör den sorgesång som jag sjunger om dig, Israels folk.” Gång på gång vädjar han till folket: ”Kom till mig så får ni leva”. Men folket stänger sina öron och sina hjärtan. Omkvädet upprepas igen och igen men förblir ohört: *Dock vände ni inte åter till mig.*

De heliga som gått före oss, de som känt sig själva och samtidigt smakat det förlorade paradiset frukter, vet att utan daglig omvändelse faller vi snart tillbaka i det gamla livets vanor. Den mänskliga naturens tillvånjning till livet utanför Eden har pågått så länge, att vi på fullt allvar tror att vi hör hemma i denna världen. Därför ger Kyrkan oss en särskild tid på året då vi får vandra omvändelsens väg. En tid av tillvånjning till Guds rike, den nya tidsålder som vi alla är skapade för. En tid när Herren säger: ”Kom till mig så får ni leva!” Kyrkan ger oss Stora Fastan eftersom hon vet att vi saknar förmåga att leva det liv Jesus kallar oss till. Därför ber vi i mässan den Andra söndagen i Fastan, som vi just har firat: ”Herre, du som ser att vår egen kraft inte räcker mot synd och ondska – hjälp oss att leva fasta i tron på vår Frälsare Jesus Kristus, och bli bevarade från allt ont till kropp, själ och ande.”

Det är en nåd att Fastan är lång. Jag behöver inte driva mig själv till stordåd, som om allt måste ske på några få dagar. Vi kan lugnt färdas mot vår destination. Det är riktningen som är det viktiga för att vi ska nå målet, inte farten. Och målet är Påskan, men inte bara som en tillåtelse att bryta fastan för att äta och dricka som förr, utan som ett slut för det gamla livet och ett mottagande av det nya livet. Ja, som ett inträde i dagen utan afton och utan gryning, den åttonde i Guds skaparverk!

\*

I den tidiga kyrkan var fastetiden på ett särskilt sätt dopkandidaternas förberedelse för Påsknatten. Då hölls årets stora dopfest för de nyomvända. Även om det inte längre är fallet, har denna innebörd av Fastan därmed inte gått förlorad. Påskan är återvändandet till vårt dop, och Fastan den förberedelse som vill låta oss återupptäcka den nya identitet vi tagit emot genom dopet för att på nytt ikläda oss den. Med Paulus ord: ”Ikläd er Herren Jesus Kristus, och ha inte så mycket omsorg om det jordiska att begären väcks”. (Rom 13:4) Den döpte behöver dagligen ikläda sig sitt dop.

I de stora kristna traditionerna är det framför allt i Kyrkans gudstjänster som fastetidens väg mot Påskan framträder. Här får den troende stöd, vägledning och innehåll för sin fastevandring. Gudstjänsterna präglas av ett större allvar, tonen är dovare, färgerna mörkare, liturgin får en mer monoton karaktär. Tideböernas särskilda antifoner gör psaltarpsalmerna till böner för fastetiden. Hymner och sånger stämmer hjärtat till omvändelse. Förböerna gör oss delaktiga i sorgen efter Guds sinne, hans oändliga tålmod och kärlek till den värld han skapat. Alla som någon gång deltagit i de dagliga gudstjänsterna på Bjärka-

Säby under fastetiden vet att tidebönerna då ändrar karaktär. De dagliga gudstjänsterna präglas nu av vandringen mot Påsken.

I många församlingar förekommer dessa gudstjänster dock inte alls, och vi lämnas då utan denna hjälp. Jag är också medveten om att det stödet ännu inte erbjuds i den ekumeniska Tidebönsboken som många av er använder, förutom att det på sidan 721-739 finns en ordning för en hel dag i Fastan (Laudes, Middagsbön, Vesper och Completorium). Att enbart använda denna under hela fastetiden är knappast att rekommendera (även om det skulle ge en rejäl ”dos” av den monotoni som är eftersträvansvärd under Fastan!), men den kan förslagsvis användas två dagar i veckan under Stora Fastan – gärna onsdag och fredag. Det gäller er som inte har tillgång till andra tidebönsböcker med en särskild del för fastetiden, då är det bättre att bruka dessa. Här på Bjärka-Säby använder vi på söndagarna under Fastan i år, ordningen för Fastetidens middagsbön i Tidebönsboken, som då ersätter uppståndelseliturgin.

En möjlighet kan också vara att i de ordinarie tidebönerna använda de antifoner som på de nämnda sidorna i den blå Tidebönsboken finns till psaltarpsalmerna, liksom till Marias, Sakarias och Symeons lovsång. Det innebär ingen stor förändring, och kräver inte heller någon större ansträngning, men kan bli just det som skänker en speciell ”fastefärg” åt den dagliga tidebönen. Som en del av er vet pågår arbetet med att ta fram ett rikare material för tidegården, så att det också för er som tillhör kommuniteten men bor på annat håll skall bli möjligt att i högre grad låta den dagliga bönen präglas av de olika tiderna under året. En ovärderlig hjälp i den vägen har vi dock redan i vår bibelläsningensplanen. Under fastetiden är läsningarna noga valda i enlighet med Kyrkans tradition. Den kommande månaden läser vi till exempel igenom hela Hebreerbrevet, en epistel som med hjälp av bilder från den gammaltestamentliga tempeltjänsten kastar ljus över Påsken.

\*

Bifogat följer i vanlig ordning bibelläsningarna för kommande månad. Notera att de tre sista dagarna i mars inte finns med, eftersom dessa ingår i Stora veckan. I mitten av månaden sänder vi en särskild ordning för Stora veckans alla läsningar. För övrigt undviker vi att fira festdagar under denna period, för att inte bryta fastans ordning. En liten detalj apropå det: jag har fått frågor om hur det förhåller sig med söndagarna under Stora Fastan, eftersom dessa är undantagna Fastans mått av 40 dagar. Det är ju därför vi inleder Fastan på en onsdag. Innebär det, om man tillämpar matfasta i någon form, att man bryter den på söndagarna under Fastan? Så har en del undrat. Nej, är det enkla svaret på den frågan i Kyrkans praxis. Avstår man kött, och kanske även fisk och mjölkprodukter under Fastan, gör man det även på söndagar. (För den som vill ha en förklaring till denna praxis, se fotnoten<sup>1</sup>)

---

<sup>1</sup> Skälet till denna praxis framgår tydligast i ortodox tradition. Enklast kan det förklaras med att man gör en skillnad mellan vad Alexander Schmemmann kallar *total fasta* och *asketisk fasta*, två förhållningssätt som bägge har sina rötter såväl i Skriften som i traditionen. Den totala fastan innebär att man helt avhåller sig från mat och dryck. Denna fasta är av naturliga skäl kort och intensiv, ofta en dag eller bara en del av en dag. Den asketiska fastan däremot består i avhållsamhet från viss föda liksom större återhållsamhet i måttet av mat under hela den tid fastan pågår. Den totala fastan har ofta praktiserats som en särskild förberedelse inför något viktigt som väntar. I ortodox tradition har den i Kyrkans liturgiska liv sin plats på kvällen innan stora högtider, som jul och Epifania, men också som en del av förberedelsen inför firandet av varje eukaristi. Ett visst antal timmar av total fasta, då man varken äter eller dricker, hör till allmän rekommenderad praxis i ortodox tradition innan man tar emot Kristi kropp och blod. I sådan total fasta blir det tydligt hur det finns ett samband mellan den fysiska hungern och en andlig förväntan på något som fyller människans hela varelse med glädje – föreningen med Kristus i den heliga måltiden! Genom att vi avstår från den lekamliga födan blir innebörden av Jesu ord så mycket mer påtagliga: ”Människan skall inte leva bara av bröd, utan av varje ord som utgår ur Guds mun.”  
(fortsättning på nästa sida)

\*

Så vill jag önska er alla en andligt mättad tid under de veckor som ligger framför. Låt oss komma ihåg att be för varandra. För er som önskar fira Påsken, eller några av De heliga tre dagarnas gudstjänster med oss på Bjärka-Säby (1-4 april) börjar det nu bli fullbelagt vad gäller logi. Plats finns ännu i sovsalarna. Kan ni ordna boende på egen hand finns fortfarande möjlighet att delta i måltiderna under de tre dagarna, men framför allt i gudstjänsterna som är öppna för alla som vill dela vår vandring mot Påsken. (För deltagande i gudstjänsterna behövs givetvis ingen anmälan, däremot behöver vi veta om ni önskar delta i några av måltiderna.) Jag påminner även om att på onsdagen i Stora veckan firar vi kl 18 den koptiska helandeliturgin i kapellet, då också den heliga oljan invigs.

Till sist vill jag nämna om två ting som rör framtiden. Jag berättade i förra brevet att vi ordnar en resa till kommuniteten i Bose i Italien under senare delen av juni, med möjlighet att delta i dagliga bibelstudier på engelska. Det blir broder Guido, som gästade oss under den internationella konferensen i slutet av januari, som kommer att leda dessa. Datum för resan är dock ändrat till den 21-25 juni. För er som vill ha mer information om resan, hör av er med ett mail till Johanna: [ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se](mailto:ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se).

Så bifogar jag även information från av en av kommunitetens vänner, som länge burit på visionen att skapa en retreatmiljö på sin lantgård. Jag vill varmt rekommendera det initiativ han nu har tagit. Se informationen i bifogad fil.

Er i Kristus förbundne

*Peter Halldorf*

---

Till detta behöver läggas en viktig skillnad som under Stora Fastan framträder mellan östlig och västlig tradition. Att fira eukaristi är i öst oförenligt med att fasta, eftersom eukaristin är den stora festen i Guds rike, det himmelska gästbudet. Därför firas aldrig eukaristiska gudstjänster på vardagarna under Stora Fastan, endast gudstjänster med den så kallade "förutinvigda gåvornas liturgi" (det skulle krävas ytterligare en fotnot för att ta upp innebörden av denna, vi får återkomma till det en annan gång.) Dock firas under fastetiden, som alltid, eukaristi på söndagarna, eftersom varje söndag är en liten Påskdag. Detta märks också av att söndagarnas gudstjänster i ortodoxa kyrkor inte samma tydliga fastekaraktär som hos oss, utan Fastans liturgi firas på veckodagarna. Det innebär dock inte att den ortodoxa matfastan – vilken i princip innebär att man håller sig till vad vi kallar vegankost – bryts på söndagarna. Det skulle allvarligt motverka en grundtanke i den heliga terapi som den asketiska fastan utgör. Fastans verkan är beroende av att vi med hjälp av några grundläggande regler ålägger oss avhållsamhet från vissa ting, och den viktigaste av dessa principer har att göra med kontinuiteten, att fastan inte bryts. Det är det lilla måttet, konsekvent genomfört, som gör vår fasta fruktbar. Detta gäller alla former av asketisk fasta.

Eukaristin, som firas på söndagen, kan alltså sägas bryta den totala fastan, däremot inte den asketiska fastan, eftersom den senare till sin natur är sådan att den förutsätter kontinuitet i mödan. När de ortodoxa avstår från att äta kött, fisk och mjölkprodukter även på söndagarna under Stora Fastan, är då främst på grund av den asketiska fastans "psykosomatiska" karaktär: Kyrkan vet att om fastan skall ha en god verkan, behöver vår kropp underställas en längre period av uthållig och obruten avhållsamhet.

Jag hoppas att detta gjorde saken något klarare för er som undrat, även om jag inser att det kan väcka nya tankar. Har ni frågor rörande dessa ting får ni gärna höra av er till mig via e-post ([silentium@beta.telenordia.se](mailto:silentium@beta.telenordia.se)).